

s križa golčal (!) mi je blede (!) Bog, 27; pred menoj blesti tvoj (Gospod) vonjavi (!) obraz, 32; sladki Bog, 33; sproščen (bi) poromal z angelom na blede, / blede vrt / onstran, 39; itd.]. Prav tako se Pogačnikov stil rad sprevrže v nejasno, mehko in medlo simboliziranje in opisovanje [n. pr.: mehko nebo, 5; ne čutimo v sebi srca črnega, 5; tenčice; oblak kodrav, 9; v snegu rdečem cvete moj obraz, 15; Nocoj zvonovi so tako mehki, tako voljno sladki, 22; tiho padajoči sneg golči (!), 27; duša je golčala; mehka menda je i smrt, 39; žalostna senca čez belo rokó, 46, itd.] in s tem ustvari poleg religioznega vzdušja, ki ga povečujejo še svetopisemski eksotizmi [n. pr.: raboni, Emavs, Goel, moj strašni itd.], še mnogo manj plastično, še manj jasno pesniško celoto.

Pogačnik je oblikovno popoln ekspresionist. Njegov verz je malokdaj ritmično ubran, je nemelodičen, včasih celo trd in tu in tam narejen. Toda Pogačnik išče notranje ritmike, melodije misli, ki jo doživimo spričo celotnega pesniškega nastroja. V tem je včasih preveč eksperimentator in manj čustveno lagoden, kar zavaja njegovo pesem tu in tam v impresivno kratkost, nezlitost in neubranost. Na primer:

Čeri prisojne — ognjišče razbeljeno. Topo, drhté, vročina žehti skoz celo telo, skoz srcé. Itd.	Spodaj v dnu pod vrbo sanjavo gorska voda trklja, v živem plesu igravo in vedro zvončka. (Zrelo polje, 71.)
--	--

Pogačniku je rima prav tako potrebna le za dinamiko misli kakor ritem, zato niso njegove rime v ničemer značilne.

„Sinje ozare“ so razočarale. Pogačnik je vsekakor pesnik, ki je brez dvoma ob Vodniku najvrednejše obličil religiozno pesem. Zdi se mi pa, da je danes že odmrta svoje dni tako oboževana formalna in stilna bujnost, opojnost, metaforična bleskovitost in izrednost in da iščemo znova pristnosti čustva, ki je najosnovnejši znak prave lirične pesmi. Golgata, Svetniška balada, Noč, Bridki park in še nekaj odlomkov pričajo o Pogačnikovi ustvarjalni moči in dvigajo pomen njegove sicer manj popolne pesniške zbirke. *Anton Ocvirk.*

Miroslav Krleža: U agoniji. Drama. Savremenik Srpske Književne Zadruga. Kolo I. Knjiga 4. Beograd 1931. 84 str.

Krleža ni samo najjačji hrvaški pisatelj, marveč zavzema tudi kljub raznim strastnim polemikam proti njemu nedvomno eno prvih mest med južnoslovanskimi pisatelji sploh. V nečem pa ga gotovo ne nadkriljuje nihče: v njegovi mnogostranosti, v širokem pogledu na sedanost, ki ni niti najmanj zameglen od lokalnega patriotizma in provincializma, kljub temu, da črpa svoje snovi prav iz življenja bivše avstro-ogrške psevdohrvaške aristokracije in uradništva ter povojnega hrvaškega meščanstva, ki je stopilo na njeno mesto. V tem moramo uvrstiti Krležo, ki ni samo pisatelj, temveč obenem tudi odličen publicist, med pisatelje aktualiste, katere zanimajo predvsem problemi sedanosti, ki jih hočejo rešiti na svoj način. Krleža brezobzirno odkriva napake današnje družbe, riše v ostrih barvnih kontrastih vso gnilobo današnjih zgornjih deset tisoč in vrši tako odločno socialno nalogo duhovnega zdravnika, ki

brezobzirno razkriva rane današnje družbe, katero nam kaže v vsej njeni strašni resničnosti. V tej svoji kritiki družbe je gotovo v marsičem podoben Ivanu Cankarju, dasi je sicer po svoji naturi in umetniški usmerjenosti, ki bi jo rajši imenoval brezobziren realizem, kot pa naturalizem, docela različen od mehkejšega, neoromantično navdahnjenega Cankarja.

In še nekaj: Krleža je optimist, dasi nam slika skoraj izključno samo propad današnje družbe in kljub temu, da nam ni ustvaril v svojem delu tako zvanega „pozitivnega“ ideala bodoče družbe. V vsaki njegovi knjigi čutiš, da trdno veruje v bodočnost družbe, ki jo pomaga graditi prav s svojim uničevanjem in z iztrebljenjem njenih današnjih izrodov.

Taka je tudi njegova drama „U agoniji“ (prvotno novela), katere naslov je naravnost simboličen. „U agoniji“ ni drama v tradicionalnem smislu tega pojma. Njena zgradba je docela samovoljna in prav nič ne ustreza utrjenim oblikam preteklosti. Razdeljena je na dve dejanji, ki bi pa mogli biti prav tako tudi samostojni drami, kar velja posebno za prvo dejanje. Toda Krleža ni hotel pokazati samo propada posameznega individua — moralno in socialno propalega bivšega avstro-ogrskega kavalerijskega „oberstlajtnanta“ barona von Lenbacha —, katerega propad ni samo posledica zloma avstro-ogrske monarhije 1918. leta, temveč so vzroki vse globlji: v notranji strukturi te družbe, mogli bi reči celo kaste. In da je mogel narisati agonijo te družbe, ki ji je zadal smrtni udarec izid svetovne vojne in jo zamenjal z raznimi povojnimi karieristi, je moralo nujno slediti dramatično malce preveč razvlečeno drugo dejanje, kjer z odličnim psihološkim poznavanjem, v dvogovoru med Lavro — hčerko bivšega avstrijskega generala in ženo barona Lenbacha, ki si je v prvem dejanju sam končal življenje — in bivšim madžaronom, zaupnikom ogrskega ministrskega predsednika Tisze in rezervnim huzarskim oficirjem, ki se je prelevil v Jugoslaviji v polizanega brezdušnega advokata, doktorjem Ivanom pl. Križovcem, razkrije strašen moralni in socialni propad izumirajoče stare aristokracije. Toda Krleža se ni omejil samo na to družbo, katere usodo je spretno zvezal z rusko aristokratsko emigracijo, ki se prav tako, kakor predvojna avstro-ogrska, nikakor ne more znajti v novih razmerah, temveč je pokazal tudi na njene naslednike, razne Goldschmidte, ki so stopili na njeno mesto.

Ta bežna analiza nam kaže, da drama „U agoniji“ kljub temu, da nastopajo v njej prav za prav samo tri osebe (Madlen Petrovna in Marija sta postranskega pomena) in katerih dejanje in nehanje je orisal Krleža z mojstrskim razumevanjem, ni samo predstava osebne tragedije teh ljudi, temveč tragedija celotne izumirajoče družbe v njenih predsmrtnih stresljajih — v agoniji.

Slovenskega bralca najbrže moti Krležev jezik, ki je sicer svež in močno dramatičen, vendar pa pogosto pomešan z lokalizmi zagrebške hrvaščine in nemščine. Mislim pa, da je to nujno, če je hotel pokazati pisatelj družbo, ki si je ustvarila popolnoma svojstven govor, kakor je svojstvena tudi njena mentaliteta. Spominjam tu samo na Preglja, katerega bralec, ki ne obvlada vsaj osnovnih pojmov nemščine in latinščine, marsikdaj skoraj ne more razumeti, ali na ruske pisatelje, ki so radi vmešavali francoščino, pa nam bo razumljivo, da je ta način pisanja nujen, če hočemo kako družbo orisati na realistično veren način.

*

Letos mo videli v našem gledališču Krleževe „Glembajeve“, pred leti je gostovalo zagrebško gledališče z dramo „U agoniji“, v slovenskem prevodu je izšla njegova socialna drama „Golgota“. Upajmo, da ni padlo seme na nerodovitna tla, saj smo tudi mi tako potrebni *slovenskega* Krleže, ki bi nam pokazal *slovensko* sedanost v pravi luči; zakaj razne sentimentalne ljubezenske zgodbe in lirična vzdihovanja so v naši dobi, ko išče človek izhoda iz vseobče krize — v marsičem anahronizem.

Vinko Košak.

France Seljak: Kamnarjev Jurij. Mohorjeva knjižnica 38. Založila Družba sv. Mohorja. Celje 1931. 228 str.

Svetovna vojna ni zarezala s svojimi grozotami samo v naš čas in v današnjega človeka, temveč v ves svet, in njene posledice bodo občutili še naši zanamci. Ni vplivala samo s tem, da je na zunaj preobrazila svet, da so padle stare meje in čez noč zrasle nove, da so izginile stare države in na njihovih razvalinah nastale nove, temveč rodila so se nova, hujša nasprotstva: narodnostna, socialna, gospodarska. Vrednote, ki so se nam zdele včasih absolutne, so se popolnoma prevrednotile, kar je zlasti vplivalo v moralno-etičnem svetu. In ni čuda, da pada današnji človek iz skrajnosti v skrajnost kot sta fašizem in boljševizem, iz lažidemokracije v razne vrste diktatur, iz materializma v mistično zamaknjenost.

Današnji pisatelj, ki mu ni artizem alfa in omega vsega, mora čutiti vsa ta nasprotstva v sebi, iskati mora na svoj, *umetniški način*, rešitve iz kaosa nasprotij, v katerega je ujet današnji človek. Res je, da mu ne manjka snovi, ali to snov je treba umetniško oživiti (estetsko, formalno, stilistično), usmeriti vse sile k enemu cilju: ne samo rešiti človeka kot človeka, temveč tudi kot člana velike družabne celote, ki ne obsega samo enega razreda ali naroda, temveč vse človeštvo.

Vsa ta dejstva so rodila ogromno literaturo, kjer gleda vsak pisatelj po svoje na današnji svet in njegove težave, ter skuša najti poti k odrešenju. Tako tudi slovenski pisatelj.

*

Slovenci smo že tako nesrečno vrženi na ta svet, da smo že od nekdanj v napoto raznim velikim narodom, ki se hočejo razmahniti. Preko naše zemlje vodijo pota na sever in jug, na vzhod in zahod. Zato smo bili v spotiko pred svetovno vojno Nemcem, ko so si hoteli preko nas zgraditi svoj most na Jadran, in smo danes v spotiko Italiji, ki hoče imeti prosto pot v centralno Evropo in na Balkan. Poleg vsega tega — kar nas zadeva predvsem narodnostno — pa odmevajo v nas še vse socialne in gospodarske krize ostale Evrope.

*

Majhen odlomek iz te borbe današnjega človeka — posebej slovenskega — je hotel narisati v svoji knjigi „Kamnarjev Jurij“ pisatelj France Seljak (pseudonim znanega pisatelja). Vsebina povesti je na kratko tale: Jurij Radovič, ali kakor ga pisatelj tudi imenuje po poklicu njegovega očeta, ki je bil nabrežinski kamenar, Kamnarjev Jurij, se vrača po petih letih, ko je med tem preživel tri leta vojne in dve leti povojnega tavanja, v domačo vas v Primorju. Poln hrepenenja se vrača v domovino, katere ni toliko let videl, toda to hrepenenje je pomešano s trpko zavestjo, da mu je medtem umrl oče, da je iz-